

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 1)

1. Krytyka tekstu – skąd znamy tekst IV Ewangelii?

- a. Wielkie kodeksy majuskułowe
 - Kodeks synajski
 - Kodeks aleksandryjski
 - Kodeks watykański
 - Kodeks Efrema (palimpsest)
 - Kodeks Bezy (tekst zachodni)
- b. Papirusy
 - P52 / Rylands 457
 - P75 / Bodmer XIV-XV
 - P66 / Bodmer II
 - P90 / Oxyrhynchus 3523
- c. Inni świadkowie tekstu
 - Kodeksy minuskułowe
 - Lekcjonarze
 - Ojcowie Kościoła
 - Przekłady starożytne
- d. Problemy krytyki tekstu: *Pericope adulteriae* (J 7,58 – 8,11)
 - „Urywek ten, na pewno natchniony i kanoniczny, początkowo nie należał do Ewangelii św. Jana, gdyż brak go w najstarszych rękopisach. Styl jego i temat wskazywałyby na św. Łukasza” (Biblia Tysiąclecia).
 - „Tej perykopy brak w wielu najstarszych świadkach tekstu (rękopisach, tłumaczeniach i u Ojców), a w niektórych bywa umieszczana gdzie indziej. Jest ona sformułowana w stylu i kolorycie synoptycznym. Nie może pochodzić od samego Jana, natomiast mogłaby być przypisana Łukaszowi. Jej kanoniczność, natchniony charakter i wartość historyczna nie mogą jednak z tych powodów budzić wątpliwości” (Biblia Jerozolimka).
 - „Istnieje wiele różnic w stylu tego fragmentu i reszty czwartej Ewangelii. Jego brak w wielu starożytnych rękopisach świadczy o tym, że tekst ten dość późno został włączony do *Ewangelii według św. Jana*. Występuje w nim szereg podobieństw do stylu *Ewangelii według św. Łukasza*” (Biblia Paulistów).
- e. Inne problemy krytyki tekstu:
 - J 5,3b-4: „...którzy czekali na poruszenie się wody. ⁴ Anioł bowiem zstępował w stosownym czasie i poruszał wodę. A kto pierwszy wszedł po poruszeniu się wody, doznawał uzdrowienia niezależnie od tego, na jaką cierpiał chorobę” (Biblia Tysiąclecia) – późniejsza glosa wyjaśniająca.
 - J 10,7
 1. Ja jestem bramą (ἡ θύρα) owiec.
 2. Ja jestem pasterzem (ὁ ποιμήν) owiec.

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 2)

2. Język i styl IV Ewangelii

- Grecki *koine*
- Ubogie słownictwo – 1011 słów
- Słownictwo wyselekcjonowane, o głębokim znaczeniu
- a. Charakterystyczne słownictwo – często używane
 - ἀγάπη, ἀλήθεια, εἰμὶ, ζωὴ, Ἰουδαῖοι, κόσμος, πατήρ
- b. Charakterystyczne słownictwo – rzadko (lub wcale) używane
 - δίκαιος, δύναμις, παραβολή, μετανοία, βασιλεία, λαὸς
- c. Terminologia qumrańska
 - Dopóki światłość macie, wierzcie w światłość, abyście byli **synami światłości** (J 12,36).
 1. Kochać wszystkich **Synów Światłości**, każdego odpowiednio do jego działu w radzie Bożej (1QS 1,9).
 2. Pierwsze wystąpienie **Synów Światłości** mające nastąpić przeciw działowi Synów Ciemności (1QM 1,1).
 - ...aby każdy, kto w Niego wierzy, miał **życie wieczne** (J 3,15).
 1. ...wieczną radością w **wiecznym życiu** i wieńcem chwały... (1QS 4,7).
 2. Ci, którzy trzymają się go, są dla **życia wiecznego** i wszelka ludzka chwała należy do nich (CD 3,20).
 - ...nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał **światło życia** (J 8,12).
 1. ...zostaną odkupione wszystkie jego przewinienia, aby mógł patrzeć na **światło życia** (1QS 3,7).
 - Inne wyrażenia typowe dla wspólnoty qumrańskiej
 1. „czyniący prawdę”
 2. „gniew Boży nad nim wisi”
 3. „dać świadectwo prawdzie”
 4. „chodzić w ciemnościach”
 5. „światłość świata”
 6. „duch prawdy”
 7. „syn zatracenia”
 - Cechy wspólne języka i teologii Janowej i qumrańskiej
 1. paradygmat dualistyczny
 2. związek wody z udzieleniem Ducha
 3. oczekiwanie na proroka „jak Mojżesz”
 4. Jan Chrzciciel i Iz 40,3
 5. miłość wobec członków wspólnoty
 6. oddzielenie wspólnoty od reszty społeczności
 7. eschatologia zrealizowana

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 3)

d. Obecność arameizmów

- J 1,38: „Rabbi! – to znaczy: Nauczycielu – gdzie mieszkasz?”
- J 20,16: „Rabbuni, to znaczy Nauczycielu!”
- J 1,41: „Znaleźliśmy Mesjasza – to znaczy: Chrystusa”
- J 1,42: „Ty będziesz nazywał się Kefas – to znaczy: Piotr”
- J 9,7: „Obmyj się w sadzawce Siloam – co się tłumaczy: Posłany”
- Sadzawka, „nazywana po hebrajsku Betesda” (J 5,2)
- Na miejscu zwanym „po hebrajsku Gabbata” (J 19,13)
- Miejsce Czaszki, „które po hebrajsku nazywa się Golgota” (J 19,17)
- Formuła ἀμὴν ἀμὴν
- Formuła ἐγὼ εἰμί
- Poszukiwanie semickiego tła IV Ewangelii
- Poszukiwanie substratu (oryginału?) aramejskiego
- Autor myśli po semicku, a pisze po grecku

e. Terminy wieloznaczne

- J 2,19: Zburzcie tę świątynię, a Ja w trzy dni **wzniosę** ją na nowo.
 1. ἐγερῶ // ἐγείρω = budzić, podnosić, podnosić z martwych, wskrzeszać, wyciągać, wzbudzać, powoływać, wywoływać, wznosić
- J 3,3: Zaprawdę, zaprawdę, powiadam ci, jeśli się ktoś nie narodzi **powtórnie**, nie może ujrzeć królestwa Bożego.
 1. ἄνωθεν
 - a. z góry
 - b. od początku, od dawna
 - c. ponownie, od nowa
- J 3,8: **Wiatr** wieje tam, gdzie chce, i szum jego słyszysz, lecz nie wiesz, skąd przychodzi i dokąd podąża. Tak jest z każdym, który narodził się z **Ducha**.
 1. πνεῦμα
 - a. duch, dusza, wiatr, tchnienie

f. Styl literacki

- dialogi skonstruowane w sposób dramatyczny – budują napięcie
- mowy Jezusa – rytmika, symetria, gra słów – charakter poetycki
- paralelizmy – charakterystyczne dla literatury semickiej
- częste chiazmy i inkluzje, obecność antytez
- symbolizm
 1. Symbolizm jest charakterystyczną cechą IV Ewangelii
 2. Trzy rodzaje symbolizmu obecne w tekście:
 - a. W mowach Jezusa – utożsamienie z inną rzeczywistością
 - b. W dualizmie
 - c. W scenach opisujących czyny Jezusa

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 4)

3. Struktura IV Ewangelii: „godzina”, ὥρα – 24 razy

a. Jeszcze nie

- Jeszcze nie nadeszła godzina moja (2,4)
- Nadchodzi godzina, kiedy ani na tej górze, ani w Jerozolimie nie będziecie czcili Ojca (4,21)
- Nadchodzi jednak godzina, nawet już jest, kiedy to prawdziwi czciciele będą oddawać... (4,23)
- Nadchodzi godzina, nawet już jest, kiedy to umarli usłyszą głos Syna Bożego (5,25)
- Nadchodzi bowiem godzina, kiedy wszyscy, co są w grobach, usłyszą głos Jego (5,28)
- Nikt nie podniósł na Niego ręki, ponieważ godzina Jego jeszcze nie nadeszła (7,30)
- Nikt Go nie pojął, gdyż godzina Jego jeszcze nie nadeszła (8,20)
- Nadeszła godzina, aby został otoczony chwałą Syn Człowieczy (12,35)
- Teraz dusza moja doznała lęku i cóż mam powiedzieć? Ojcze wybaw mnie od tej godziny. Ależ właśnie dlatego przyszedłem na tę godzinę (12,27)

b. Nadeszła godzina

- Było to przed Świętem Paschy. Jezus, wiedząc, że nadeszła godzina Jego, by przeszedł z tego świata do Ojca, umiłował swych na świecie, do końca ich umiłował (13,1)
- Nadchodzi godzina, kiedy już nie będę wam mówił w przypowieściach, ale całkiem otwarcie oznajmię wam o Ojcu – Oto teraz mówisz otwarcie i nie opowiadasz żadnych przypowieści (16,25.29)
- Oto nadchodzi godzina, a nawet już nadeszła, że się rozproszycie – każdy w swoją stronę, a mnie zostawicie samego. Ale Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną (16,32)
- Ojcze, nadeszła godzina. Otocz swego Syna chwałą, aby Syn Ciebie nią otoczył i aby mocą władzy udzielonej Mu przez Ciebie nad każdym człowiekiem dał życie wieczne wszystkim tym, których Mu dałeś (17,1-2)

c. Podstawowa struktura:

- Prolog i wstęp (J 1)
- **Księga Znaków (2 – 12) = Przed nadejściem godziny Jezusa**
- **Księga Chwały (13 – 20) = Godzina Jezusa**
- Epilog (J 21)

d. Struktura IV Ewangelii – aspekt liturgiczny

- **Pierwsza Pascha (1,19 – 3,21)**
- **Podróż z Samarii do Galilei (3,22 – 4,54)**
- **Święto żydowskie w Jerozolimie (5)**
- **Przed Paschą – Jezus chlebem życia (6)**
- **Święto Namiotów (7,2 – 10,21)**
- **Święto Poświęcenia Świątyni (10,22 – 11,54)**
- **Ostatnia Pascha (11,55 – 19,42)**
- **Zmartwychwstanie (20 – 21)**

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 5)

- e. Struktura IV Ewangelii – siedem tygodni
 - **Pierwszy tydzień (1,19 – 2,11)**
 - **Pierwsza Pascha (2,13 – 4,54)**
 - **Druga Pascha (5 – 6)**
 - **Święto Namiotów (7 – 9)**
 - **Święto Poświęcenia Świątyni (10 – 11)**
 - **Święty Tydzień (12 – 19)**
 - **Tydzień paschalny (20 – 21)**
- f. Struktura IV Ewangelii – aspekt symboliczny
 - **Wstęp (1,1-51)**
 - **Księga Znaków (2 – 12)**
 1. Nowe narodziny (2,1 – 4,42)
 2. Słowo życia (4,46 – 5,47)
 3. Chleb życia (6)
 4. Światło i życie (7 – 8)
 5. Światło narzędziem sądu (9 – 10)
 6. Znaczenie krzyża i zwycięstwa życia nad śmiercią (11 – 12)
 - **Księga Męki (13 – 21)**
 1. Mowa pożegnalna (13 – 17)
 2. Opis Męki (18 – 19)
 3. Zmartwychwstanie (20 – 21)
- g. Struktura IV Ewangelii – aspekt treściowy
 - **Prolog i wstęp (J 1)**
 1. Prolog (1,1-18)
 2. Powołanie uczniów (1,19-51)
 - **Księga Znaków (2 – 12)**
 1. Dwa pierwsze znaki (2,1 – 4,59)
 2. Dwa kolejne znaki (5,1 – 6,71)
 3. Od Święta Namiotów do Święta Poświęcenia Świątyni (7,1 – 10,42)
 4. Od Betanii do Jerozolimy (11,1 – 12,50)
 - **Księga Chwały (13 – 20)**
 1. Mowa pożegnalna (13 – 17)
 2. Męka Jezusa (18 – 19)
 3. Zmartwychwstanie (20)
 4. Epilog (21)

Ewangelia wg św. Jana – wprowadzenie (s. 6)

4. Kontekst powstania IV Ewangelii

a. Problem autorstwa

- J 21,24: [uczeń, którego miłował Jezus] „Ten właśnie uczeń daje świadectwo o tych sprawach, i on je opisał. A wiemy, że świadectwo jego jest prawdziwe”.
- Kanon Muratoriego, Rzym, ok. 180: „Czwarta Ewangelia jest Jana, jednego z uczniów”
- Ireneusz z Lyonu, ok. 180: „Następnie Jan, uczeń Pana, ten, który spoczywał na Jego piersi, ogłosił Ewangelię podczas swojego pobytu w Efezie”.
- Klemens Aleksandryjski, *Hypotyposes*, (150-212): „Wreszcie jako ostatni, Jan, świadom tego, że zewnętrzne wydarzenia były jasne w Ewangelii, zachęcany przez przyjaciół i natchniony przez Ducha Świętego ułożył duchową Ewangelię”.

b. Cel spisania Ewangelii

- J 20,30-31: „I wiele innych znaków, których nie zapisano w tej księdze, uczynił Jezus wobec uczniów. Te zaś zapisano, **abyście wierzyli**, że Jezus jest Mesjaszem, Synem Bożym, i abyście wierząc, **mieli życie** w imię Jego”.
- ἵνα πιστεύ[σ]ητε

c. Adresaci IV Ewangelii

- poganie czy chrześcijanie?
- gnostycy, dokeci, keryntianie...
- konfrontacja z judaizmem rabinicznym
- samarytanie, qumrańczycy